SPECIJALNI DODATAK

DIREKTNA AKCIJA

oslobođenje radničke klase biće delo samih radnika/ca ili se neće desiti uopšte

EKONOMSKA GLOBALIZACIJA

ŠTA JE GLOBALIZACIJA?

Globalizacija je postala *bauk* za razne slojeve ljudi - aktiviste i akademičare, reformiste i revolucionare. U doba kada dolazi do ponovnog zamaha nacionalizma, svedoci smo internacionalizacije borbe. Pa ipak… konfuzija vlada - konfuzija oko naših ciljeva, naših ideala, naših metoda i zadataka. Konfuzija koja bi se mogla ispostaviti fatalnom - propustimo li priliku kada se ukaže, drugu možda nećemo dočekati. ***Živimo u kritičnim vremenima.***

Čini se da je aktuelni trend suprotstavljanja globalizaciji podlegao obrnutoj verziji jedne iste zablude od koje boluju i oni koji su joj naklonjeni - da je ono što se sad zbiva (i što se, uostalom, zbiva tokom, otprilike, poslednjih 20 godina) nešto novo i radikalno drugačije od onoga što se nekada dešavalo. Pojave koje se identifikuju kao sastavni elementi fenomena globalizacije - sloboda trgovine, slobodan protok kapitala, bujanje međunarodnih regulatornih tela i institucija, ekspanzija multinacionala i nastanak jedinstvene "globalne kulture"- nove su utoliko što predstavljaju nova organizaciona i strukturalna uobličenja, ali oni su, suštinski, produžetak onoga što se već događalo. Kapital je oduvek bio globalan. Kapitalistički sistem je najprilagodljiviji i najproždrljiviji sistem u istoriji. Od svog nastanka on je bio vođen nuždom da se stalno širi ili umre; promene koje su se dogodile poslednjih godina izraz su ove potrebe. Globalizacija je "gora" u smislu da ona predstavlja pokušaj proširivanja i intenzifikovanja stiska kapitala u kome se čovečanstvo nalazi, ali nije gora, kako se čini da neki podrazumevaju, protivstavljajući joj idealizovanu mitsku davninu kada je kapitalizam bio fin i lokalan, a Država intervenisala da nas zaštiti od zverskog tržišta. Danas je na snazi ista logika kao i oduvek - eksploatisati ljude i prirodu do krajnjeg mogućeg stepena. Činjenica da se u nekim prethodnim epohama ova eksploatacija možda odvijala na blaži ili "demokratskiji" način ne menja njenu suštinsku prirodu. Dakle, uprkos tome što su tokom bespoštednih višedecenijskih borbi stekli i brojnost i organizaciju radnici i radnice sa svojih odbrambenih pozicija nisu bili u stanju da zabeleže pobedu protiv neprestano pokretnog protivnika. Čak i najnesavitljiviji sektori klase mogu odolevati neodređeno dugo, budući da su postali višak u zahtevima. Rad je snažan u meri u kojoj je neophodan "izgubili su jer ih je ekonomija lišila njihove funkcije koja je njihovo socijalno oružje. Ništa neće prisiliti kapital da unajmi radnu snagu koja mu nije ni od kakve koristi." Ništa nije imuno na pritiske svetske trgovine što je kolaps državnog kapitalizma u bivšem Sovjetskom Savezu pokazao. Iste tržišne sile koje su hiljade radnika i radnica učinile viškom u Liverpulu i Detroitu, bile su zauzete razbijanjem "kineskih zidova" koji su blokirali dotok novca i robe u Moskvu. Iako bi u svetlu aktuelnih kriza kapitalistički trijumfalizam izgledao donekle preuranjeno, zasigurno je tačno da globalni finansijski kapital i njegova neo-liberalistička ideologija trenutno stiču sve veće samopouzdanje i drskost, iako, sada već sa dozom strepnje. Ovo se prelama na razne načine, od kojih je jedan zaokupljenost opozicione (kao i vladajuće) politike globalizacijom, neo-liberalizmom, slobodnom trgovinom i obeshrabrujućim mnoštvom skraćenica koje predstavljaju nadnacionalne organizacije kao što su STO (Svetska Trgovinska Organizacija), MMF (Međunarodni Monetarni Fond), SB (Svetska Banka) ili trgovinski sporazumi poput GUTT-a, SSST-a (Severnoamerički sporazum o slobodnoj trgovini - NAFTA) ili (danas nefunkcionalnog) MUI-a. O globalizaciji se u zvaničnoj politici govori terminologijom prihvatanja nepovratnih ekonomskih realnosti i ograničenja, ona je sem toga viđena kao žrtveni jarac nepopularnih politika. U opozicionim i baznim političkim miljeima otpor globalizaciji je prihvaćen kao ključno pitanje svih kampanja. Prema tome, čini se krajnje značajnim pokušati shvatiti promene i strategije koje leže ispod hrpe skraćenica i kapitalističke propagande. Da bi smo bili sposobni odupreti se, moramo priznati i razviti razumevanje novih linija napada na nas i načina na koji su se odnosi između Država, kapitala i klase izmenili. Moramo zaći dalje od banalnosti koje nude *instant* analize levih/liberalnih akademičara koji upotrebljavaju iste kateogrije i pretpostavke kao i kapitalisti, samo u negativnoj perspektivi oni poimaju svet istovetno, verujući da oko sveta treba samo nešto malo poraditi da bi se on popravio. Većina anti-globalizacijskog pokreta smatra da skorašnje promene u globalnoj ekonomiji sačinjavaju značajan, i mogućno konačan raskid sa strukturama i formama koje su sve donedavno karakterisale kapitalističko društvo. Oni zastupaju mišljenje da je, iako svetsko tržište roba, novca i kapitala postoji već nekoliko vekova, okvir za proizvodnju, konzumaciju i razmenu roba i novca tek ranih sedamdesetih godina pretrpeo fundamentalnu promenu. Ranije se ovo odvijalo na nacionalnoj ili nacional-imperijalnoj osnovi, ali danas se trans-nacionalne korporacije, banke i nadnacionalne institucije kao što su SB, MMF i STO "razvezuju" od političkih sprega sa njihovim "rodnim" nacijama-državama. One su se "deteritorijalizovale" i "globalizovale" i, sledstveno, stekle sposobnost prenosa kapitala, novca i stručnog znanja svojevoljno, na mesto koje nudi najveću povratnu dobit. "Legalni i finansijski okvir ovog globalnog kapaciteta za pokretanje i integraciju" je, u tandemu, "polagano ali definitivno sklopljen". I "u skladu sa time, nacionalne države, provincijalne vlade, opštinske vlasti, lokalni zvaničnici i radnički sindikati su sve bespomoćniji u pogledu kontrolisanja pokreta kapitala, novca i poslova", do te mere da radnici i građani više ne mogu da se oslone na sve nemoćniju "demokratsku vladu" da se efikasno založi i bori na strani njihovih potreba i zahteva. "Korporacije vladaju svetom", kako je izvesni ekspert rekao. Iako je ovo tumačenje naše današnje situacije utemeljeno na određenom broju duboko nedostatnih i naivnih pretpostavki, koje zamračuju više nego što otkrivaju, ne bismo trebali prevideti značaj promene iz godina koje su neposredno za nama. Postupiti tako podrazumevalo bi neuspeh u shvatanju važnosti globalizacije kao strategije kojom se nastoji sasvim integrisati što je više moguće svetske populacije u kapitalistički model proizvodnje. Za one već integrisane, ona "u tolikoj meri neutrališe (potura kao prirodne) tržište i ekonomiju da ovo poslednje predstavlja kao samobitnu silu kojoj se svi redom moramo klanjati". To je, međutim, jedna prividna autonomija jer ekonomija može biti autonomna jedino u meri u kojoj se ljudska bića odriču svoje autonomije i slobode stvaranja sopstvenih uslova života. Globalizacija nije nezaustavljivi objektivni proces, već strategija koja, u principu, može biti osujećena.

FINANSIJSKI KAPITAL I SPEKULANTI

Vrtoglavi rast monetarnog i finansijskog tržišta je neosporan; procene dnevne vrednosti transakcija samo na stranim tržištima novca u Njujorku, Londonu i Tokiju variraju od 650 milijardi pa sve do bilion dolara. Transakcije uglavnom čine valutne spekulacije usmerena ka pravljenju profita na kolebanjima kursa. Uzevši u obzir sume koje se tu vrte, čak i neznatne promene kamatne stope ili kog drugog faktora mogu dovesti do ogromnog protoka novca, koji, zauzvrat utiče na promenu kursa i uzrokuje ekonomske neprilike za vladu "žrtvu", problemi koji se prenose u obliku lišavanja, smanjena socijalnih davanja itd. Rast novčanih sredstava dobijen od trgovine novca ponekad se pogrešno naziva "kazino ekonomija". Čak i najapstraktnija i, naizgled, divljački besmislena kapitalistička aktivnost postoji u materijalnom i socijalnom kontekstu. Nedovoljno je samo istaći efekte novčane spekulacije pitanje ko ili šta je meta, takođe, mora biti postavljeno. Spekulacija je usmerena na one zemlje čija domaća politika na neki način nije kompatibilna sa zahtevima globalnog nadmetanja, tj. one koji nisu uložili dovoljno napora da podrede ili usisaju radnice i radnike i oni koji pokazuju bilo kakvu slabost popuštajući pred pritiskom javnosti vezanim za kontrolu javnih finansija i socijalnog troška. One zemlje koje su otpočele sa sprovođenjem programa "zdravog prestrukturisanja", nagrađene su valutnom stabilnošću i lojanošću spekulatora. Za proletarijat, međutim, izbor između dva finansijska režima jeste lažan izbor; ono što nije izgubljeno kroz mere štednje, izgubi se nezaposlenošću i inflacijom koja obezvređuje prihode. Većina ljudi doživljava *ekonomiju* (bila ona globalna, nacionalna ili lokalna) ne kao izvor mogućnosti već izvor ograničenja.

GLOBALIZACIJA PROIZVODNjE

Proces prestrukturacije Zapada koji je doveo do izmeštanja proizvodnih postrojenja u Treći Svet gde manje nadnice i veći intenzitet rada mogu biti nametnuti, već je opisan. "Slobodne carinske zone" stvorene od strane vlada Trećeg Sveta nastavljaju da rastu; ukupan broj zaposlenih "makiladorasa" u Meksiku popeo se na 110 hiljada iz 1980 na 500 hiljada u 1992 godine. U Aziji (Južnoj Koreji, Tajvanu, Maleziji, itd.) oko 700 hiljada ljudi zaposleno je u sličnim "zonama". Društveni sukobi i borba takođe nastavljaju da se uvišestručuju (između 1989 i 1993 Malezija je bila svedok povećanja od 350% broja radnih dana propuštenih zbog zvaničnih štrajkova), sa izvesnim preduzećima već prisiljenim da se premeste u zemlje Trećeg Sveta, na primer, negde na potezu od Južne Koreje do Indonezije. Za azijsku tekstilnu industriju ovo je naročito lako izvodivo budući da "odevna industrija koristi malo kapitala" i veoma je pokretljiva. Sve što je potrebno jeste kakva šupa, nekoliko šivaćih mašina i pregršt jeftinih i vičnih prstića U toku je strategija pravljenja međunarodne podele rada, koja se dalje deli već prema cenama. Proizvodnja uz intenzivni rad koja zahteva relativno mali kapital, predodređena je za područja male cene rada, dok je proizvodnja koja povlači upotrebu sofistikovane tehnologije i službe, locirana u onim područjima koja nude odgovarajuću strukturu i okruženje (to je najčešće Zapad). ***Fabrika postaje globalna fabrika.***

Dosledno, do te mere da se proizvodnja i dalje bazira na pogonima u "rodnim zemljama" transnacionalnih preduzeća, moć cenkanja bolje plaćenih radnika i radnica postaje ugrožena i disciplinovana. Vredelo bi u ovom kontekstu razmotriti stepen do kojeg su transnacionalne kompanije stvarno *globalne*. One možda operišu u nekolicini različitih zemalja ili regiona svet, ali ogromna većina ostaje čvrsto ukotvljena u zemlji svog porekla u smislu kontrole operacija. Izvršni odbori i načini upravljanja ostaju postojano nacionalni, kao i kontrola istraživanja i razvoja. Još uvek je sasvim moguće govoriti o "nacionalnom kapitalu" ili, recimo, "britanskom kapitalu" itd.

KAPITAL I NACIONALNE DRŽAVE

Jedna od najčešćih tema koja se provlači kroz anti-globalističku politiku jeste ideja da su Države i tržište dva suprotstavljena vida socijalne organizacije, prepuštajući tržištu, multinacionalima i nadnacionalnim telima "moć nad" Državom sa rezultujućim gubitkom "suvereniteta" i "nacionalne autonomije". ***Država i kapital nisu suprotstavljeni jedno drugom.*** U krajnjem slučaju, upravo suprotno je tačno, oni postoje u kontradiktornom jedinstvu oni su diferencirani oblici dominacije *unutar* odnosa koji tvore društveni poredak; Država tlači svoje stanovništvo isto koliko i rukovodstvo preduzeća eksploatiše svoje radništvo. Kapitalizam i uspeva na tenzijama i antagonizmima; ključni antagonizam je onaj između kapitala i radništva kapitalizam stalno pokušava da pobegne od nepokornih radnika i radnica, ali su mu oni potrebni da bi mogao da se širi. Druga tenzija je ona između potreba nacionalnih Država i potreba globalnog kapitala. Činjenica da će pojedina Država ponekad delovati nauštrb izvesnih kapitalističkih preduzeća ničim ne opovrgava ključnu premisu po kojoj ne postoji Država niti nacionalna vlada koja "naposletku svoj prihod i moć ne crpe iz kapitala." I kako je značaj novčanog kapitala narastao, odnos između teritorijalno fiksiranih Država i globlno pokretljivog kapitala promenio se u odgovarajućoj razmeri. Od suštinskog je značaja za nacionalne Države da budu u stanju da privuku i sačuvaju kapital unutar svojih granica. Otuda je nacionalna politika, kroz mešavinu ekonomske i socijalne politike, kooptiranja itd. usmerena na uvećanje njihovih izgleda. Uspeh ovih politika zavisi od uspostavljanja uslova za uvećanje rasta na svetskoj ravni. Međutim, učešće na finansijskim samitima i sklapanju trgovinskih ugovora koji olakšavaju njegov rast nosi rizik od ekonomskog hendikepa za određene nacionalne Države. Povećanje broja i raspona trgovinskih ugovora (GUTT, SSST, Mastriht, itd.) i međunarodnih regulatornih tela (STO, MMF, SB) nije nešto što se dogodilo protiv volje nacionalnih Država, već je umnogome "inicijativa pod državnim vođstvom čiji je prevashodni cilj prestrukturisanje odnosa kapital/rad". Današnja globalna re-kompozicija (nasuprot de-kompoziciji) nacionalnih Država ima tendenciju da *uveća* državnu moć. Iako je njihov prostor za manevre monetarnim i finansijskim politikama ograničen, njihova uloga u praćenju i planiranju radničke moći postala je značajnija no ikad. Daleko od toga da su demodirane ili mimoiđene, nacionalne Države su u globalnom poretku značajne koliko su oduvek i bile. Ključna tema ove državne reorganizacije jeste opšte prebacivanje odgovornosti na internacionalne režime i "nezavisne", "politički neutralne" organizacije što se svodi na očiglednu depolitizaciju izvesnih područja donošenja odluka. Članstvo u STO-u ili Evroposkom Kursnom Mehanizmu (European Exchange Rate Mechanism) dozvoljava vladama da se suočene sa "spoljašnjom obavezom" pozivaju na bespomoćnost i izbegnu krivicu za nepopularne politike.

TRGOVINSKI UGOVORI I NADNACIONALNE ORGANIZACIJE

Postoji veliki broj međunarodnih sporazuma i tela; najčuvenije od njih što se globalizacije tiče su STO, MMF/SB, GUTT, SSST i na neodređeno zamrznuti MUI. STO je stvoren prilikom "Urugvajske runde" (1986-94) GUTT-ovih pregovora u svrhu regulisanja međunarodne trgovine i sređivanja sporova. Jedan od glavnih, i najkontroverznijih, preduslova za članstvo u STO-u, jeste da bilo koji od nacionalnih zakona ili regulativa (zakonska pokrivenost radničkih, i pitanja prirodne sredine, na primer, zabrane izvesnih toksičnih poduhvata) koje ometaju "slobodnu trgovinu" budu pravno otvoreni za osporavanje oštećene strane kroz STO i mogućnost sankcionisanja i obeštećenja kao kazne ukoliko oni nisu uklonjeni. Dok ovo užasava one koji se naivno drže verovanja da je kontrola od strane nacionalnih država poželjnija, jer je "odgovornija", nasuprot kontroli bezličnih, neizabranih (Šok! Užas!) birokrata STO-a, reagovanja onih koji poseduju moć su veoma rečita, i prilično čudnovata, oni se ne čine zabrinutim tom brigom. Tokom aktuelnih banana sporova vlada SAD-a, nastupajući *u ime* SAD korporacija koje obezbeđuju više od 80% evropskog uvoza banana, zatražila je da STO primora EU na uskraćivanje povoljnih uslova ranije odobrenih proizvođačima iz bivših karipskih kolonija. SAD su, istovremeno, nametnule goleme tarife na čitav dijapazon ekonomskih marginalnih proizvoda kao što je škotski kašmir, čekajući da STO preuzme svoju ulogu arbitra u trgovinskim parnicama. Panel STO-a doneo je odluku da je protekcionizam EU-a bio barijera zdravoj kompeticiji, i razrezao je odgovarajuću globu. Britanska je vlada, uprkos tome što je postala meta SAD sankcija, odavala generalni utisak ravnodušnosti (iako je digla viku oko "odbrane" beznačajnih segmenata britanske industrije koji su se našli na udaru), podvlačeći da će gubici u izvesnim domenima preokretanjem procesa biti nadoknađeni dobicima u nekim drugim. Država će uvek štititi interese kapitalista i tu funkciju ona će ispunjavati bilo demokratski bilo diktatorski. Isuviše vremena u anti-globalozacijskim dešavanjima odlazi na zahteve upućivane Državi da odgovori na želje nekih od svojih "građana" i vrati nas u dobre stare dane nacionalnog suvereniteta kada nas je nacionalna Država branila od najljućih ekscesa korporacija. Sem što je groteskna izmena realnosti, ova vrsta poziva i žalbi su naprosto reakcionarne i trebaju biti dovedene u pitanje ne birajući okolnosti. Države i vlade su saučesnici u procesu globalizacije.

KORPORATIVNA VLADAVINA

Među 100 najvećih ekonomija sveta nalazi se 51 transnacionalna korporacija. Kombinovane, godišnja prodaja Forda i Dženeral Motorsa veće su od kombinovanog domaćeg bruto proizvoda cele podsaharske Afrike. Za statistike poput ovih priča se da "dokazuju" korporacijsku vlast nad nama, kao suprotne kapitalu i Državi. (Iako bi trebalo biti istaknuto da liberali verovatno neće videti Državu kao našeg protivnika već pre korporacije, budući suprotstavljene Državi koja bi trebala da nas zastupa kao slobodne i ravnopravne građane.) Korporacije i kapitalizam ne svode se na istu stvar. Dok je nesumnjivo tačno da su korporacije kapitalističke, kapitalizam nije nužno korporativan. Korporacije su dominantna forma postojanja kapitalizma danas, ali kapitalizam nije stvar niti legalni entitet on je *društveni odnos* između ljudi, pomoću koga je ogromna većina prisiljena na prodaju svog rada-moći da bi opstali. Poslovanja na malo (priča o malim i srednjim preduzećima koja je danas aktuelna u Srbiji na primer) su kapitalistička koliko i najkrupnija transnacionalna kompanija. Činjenica da bi bilo strateški besmisleno usredsrediti naše napore protiv poslovanja na malo, koje poseduje relativno malo moći i uticaja, ne znači da ih mi vidimo kao bolje ili kao alternativu "korporativnoj moći". Kapital uvek nastoji da se proširi bez obzira na određene svoje oblike manifestovanja. Sva velika preduzeća počela su kao mala. Kapitalistički odnosi nameću se uzduž i unakrst društva kao celine; nikakvo utočište se ne može pronaći u bilo kojoj *lokalnoj* ili globalnoj aktivnosti koja reprodukuje plaćeni radni odnos i vrednost pri razmeni. Žalosna realnost lokalnog poslovanja je u tome što ona nisu progresivne "alternative", i u stvari teže da budu vođene od strane uskogrudih, usahlih, malih tirana, koji su ubeđeni da su slobodni jer su " svoji na svome", zadovoljni svojim ostrvcetom iluzorne diktature, gde je moć svedena na sitnopodvaladžijsko zakidanju mušterijama. Bez obzira na njihove čežnje za nekakvom izmaštanom nekadašnjom jednostavnošću i lokalnom autonomijom, bez obzira na činjenicu da se poneki veseljak iz tog stada voli smatrati slobodarom i tužiti na centralnu vladu ili veliki obrt, oni sebe poistovećuju sa njihovim trenutnim sredstvima opstanka i, gotovo bez razlike, svaki od njih pribegava pomoći nadležnih organa kada je njegov kutak kapitalističkog društva ugrožen, npr., krađom. Kao što je neko istakao, zakon profita nema ništa zajedničko sa akcijom nekolicine velikih kapitalista ili multinacionala, a dolaženje do sveta kakvog želimo ne podrazumeva samo otresanje od zadriglih pušača cigara koji nose cilindre na konjskim trkama. Ono što je od odlučujućeg značaja nisu individualni profiti kapitalista, već ograničenja, orijentacija, nametnuti proizvodnji i društvu sistemom koji diktira kako se radi i šta se konzumira. Čitava demagogija oko bogatih i ubogih, "velikih" i "malih" samo zamućuje ovo pitanje. Ukidanje kapitalizma ne znači otimanje novca bogatih, niti raspodelu tog novca siromasima od strane revolucionara, već ukidanje totaliteta monetarnih odnosa. Tobožnji trijumf "globalne ekonomije" čini se da se ispostavio prilično ispraznom pobedom. Izgleda da je borba još jedanput oživela posle barem jedne decenije relativnog zatišja. Iza priča o "monetarnoj nestabilnosti", "lošim zajmovima i lošim trgovinskim praksama" i upozorenja finansijera na opasnu krhkost finansijskog sistema leži realnost u kojoj prevashodni izvor aktuelne krize nisu prekršaji i pogreške bankara i spekulanata već obezvređivanje dostignuća klasne borbe. Zapatistički ustanak 1994. koji je Meksiko i SSST-u doveo u krizno stanje, Generalni Štrajk u Francuskoj iz decembra 1995. koji je blokirao planirana prekrajanja budžeta socijalne pomoći i mere štednje, sezona generalnih štrajkova južnokorejskih radnika od decembra 1995. do marta 1997., koja je zapalila azijsku krizu i okončala mit o "tigar ekonomiji" i bezgraničnim profitima do kojih se može doći na "novootvorenim tržištima" kao i serija višemilionskih štrajkova uItaliji tokom ove godine samo su neki od primera. Šta sve ovo znači za budućnost? Da li je kapitalizam zagrizao više nego što je kadar da sažvaće u svom pokušaju da *potpuno* potčini ogromnu većinu svetske populacije diktaturi novca? Doslovan kolaps ruske ekonomije i finansijsko rastapanje na Dalekom Istoku pokazali su koliko brzo sistem može da potone u krizu. Ako najskorašnjije oživljavanje borbe u različitim vidovima preraste u usklađenu globalnu ofanzivu, onda bi se napuštanje socijalne demokratije i odsustvo bilo kakavih sredstava akomodacije potrebama radničke klase pokazalo kao greška vladajuće klase. U ovom kontekstu moguće je registrovati izvesnu svest među kapitalistima o mogućoj budućoj potrebi za reinkorporacijom elemenata "socijalne pravde" u sistem da bi se suzbila klasna borba - stavka na koju je aludirao veliki berzanski manipulator i mešetar Džordž Soroš kada je upozorio da će "ničim obuzdana jurnjava za ličnim interesom neusklađena priznanjem opšteg interesa" značiti katastrofični kraj sistema. Na pozadini nadiruće plime nacionalizma i rasizma (čiji je jedan deo usmeren protiv globalizacije), naše borbe moraju biti internacionalne i internacionalističke, prepoznajući i nacionalne Države i kapital u kojem god njihovom obliku - ***kao našeg neprijatelja***. Nakon sledećeg kraha berze, sasvim je moguće da će oportunistički političari početi da se izjašnjavaju protiv globalizacije tržišta otrgnutog svakoj kontroli, sa ishodom preuzimanja i neutralisanja onih radikalnih pokreta koji se takođe situiraju na anti-globalizacijskom frontu. Ono za šta se borimo nije povratak nekom obliku globalnog socijalnog konsenzusa i redistribucije dobara ili "održivo i participativno civilno društvo bez granica". Nije više pitanje da li su stalne reforme još uvek moguće -nije pitanje ni da li su i poželjne. Jedina preostala opcija za nas je potpuno revolucionarno ukidanje kapitalističkih društvenih odnosa.